

ТИТОВА

Євгенія Олегівна

УДК 336.713 (477)

ШВЕЦЬ

Юлія Олександрівна

**ДОХОДИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА
ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ ЗА УМОВ
ВПЛИВУ ФАКТОРІВ РИНКОВОГО
СЕРЕДОВИЩА**

**PROFITS OF COMMERCIAL BANK AND
SOURCES OF THEIR FORMING WITH THE
TERMS OF INFLUENCE OF FACTORS OF
MARKET ENVIRONMENT**

студентка магістратури,
спеціальність "Фінанси і
кредит", Державний вищий
навчальний заклад "Запорізький національний університет", м. Запоріжжя

к.е.н., викладач кафедри
фінансів та кредиту,
Державний вищий навчальний заклад "Запорізький національний університет", м. Запоріжжя

Сучасний стан комерційних банків України та проблеми, які постали перед ними, зумовлюють негативний вплив на діяльність банківської системи. З метою покращення функціонування комерційних банків, необхідно систематично проводити аналіз стану дохідності, як центральних офісів так і їх підрозділів, адже саме доходи банку виступають основною складовою оцінки фінансового стану банків. В статті проаналізовано сучасний стан дохідності банків та зміни, які відбулися за останні два роки.

Современное состояние коммерческих банков Украины и проблемы, которые появились перед ними, определяют негативное влияние на деятельность банковской системы. С целью улучшения функционирования коммерческих банков, необходимо систематически проводить анализ состояния доходности, как центральных офисов, так и их подразделений, ведь именно доходы банка выступают в качестве основной составляющей оценки финансового состояния банков. В статье проанализировано современное состояние доходности банков и изменения, которые состоялись за последние два года.

Modern state of commercial banks of Ukraine and problems, that appeared before them, predetermine negative influence on activity of the banking system. With the aim of improvement of functioning of commercial banks, it is necessary systematic to conduct the analysis of the state of profitability, as central offices so their subdivisions, in fact exactly the profits of bank come forward as a basic constituent of estimation of the financial state of banks. The modern state of profitability of banks and changes that took place for the last two years are analysed in the article.

Ключові слова: банківська система, комерційні банки, дохідність, прибуток, дивіденди, ресурси

Ключевые слова: банковская система, коммерческие банки, прибыльность, прибыль, дивиденды, ресурсы

Keywords: banking system, commercial banks, profitability, income, dividends, resources

ВСТУП

За складних умов розвитку, що склалися в Україні, а саме військових дій та анексії Криму, країна переживає сукупність банківської, фінансово – економічної та політичних криз, які, в свою чергу, негативно впливають на діяльність комерційних банків загалом. Однією з головних цілей кожного банку є одержання прибутку, що являється основним джерелом виплати дивідендів акціонерам, створенням фондів банку, базою для підвищення рівня праці робітникам банку, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності. Прибуток банку представляє собою різницю між його валовим доходом і витратами. Варто відзначити, що прибутковість та надійність являються основними факторами, які впливають на рішення клієнта при виборі банку.

Вагомий внесок у розробку питань стосовно доходів банку висвітлена у працях вітчизняних науковців, а саме: К.Базадзе [2], О.В. Васюренка, О.М. Владимир [4-6], А.П. Вожжакова, О.В. Дзюблю-

ка, О.А. Кириченко, Л.М. Кіндрацька [7], В.В. Корнеева, Д. Кретов [8], М.Л. Лапішко, О.С. Любуна, І. Мовчан, А.М. Мороза, А.Г. Писарева, А.М. Поддєрьогіна, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, Б.У. Сюркала, І. Твердохліб [9], С. Ткаленко, Е.Б. Ширинської та ін.

МЕТА СТАТТІ

Полягає у проведенні аналізу дохідності комерційних банків України, здійсненні порівняння отриманих даних з попередніми роками, дослідженні та виявленні проблем, які впливають на їх дохідність, знаходженні шляхів вирішення існуючих проблем з метою поліпшення діяльності банків.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою виступають наукові праці у сфері управління банком та в сфері фінансового менеджменту, навчальні посібники, періодичні видання та електронні ресурси

пов'язані з формуванням ресурсів банку та спеціальні банківські документи стосовно даної теми.

При проведенні дослідження використано методи аналізу, статистично-аналітичний, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Комерційні банки є універсальними підрозділами, які здійснюють професійне управління грошовими ресурсами, виконують різні специфічні функції відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність». Основними завданнями комерційного банку є отримання прибутку та задоволення потреб своїх клієнтів.

Дохід – це збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу банку [12].

Згідно ЗУ «Про банки і банківську діяльність» комерційні банки є юридичними особами, які діють на підставі ліцензії з виключним правом надавати банківські послуги, відомості про діяльність яких внесені до Державного реєстру банків.

З метою підвищення фінансової стійкості банку важливе значення має зростання його доходів, а як наслідок – і прибутковості банку, що є одним із основних джерел поповнення власного капіталу банку [3, с. 368].

Доходи банку є загальною сумою грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг.

Доходи банку – це збільшення економічної вигоди за сукупністю господарських операцій, крім операцій з реалізації додаткової кількості акцій банку, які ведуть до: збільшення суми активів банківської установи без відповідного збільшення суми її зобов'язань; зменшення суми зобов'язань банківської установи без відповідного зменшення суми її активів [11, с. 127].

Важливими умовами забезпечення дохідності банку є оптимізація структури доходів і витрат, виявлення тенденцій у дохідності кредитних операцій, планування оптимальної дохідної маржі для прогнозування орієнтованого рівня процентів за активними і пасивними операціями. Дохідність банківської діяльності залежить також від підтримки ліквідності, управління банківським ризиком і його мінімізації.

Слід відзначити, що доходи банку складаються з: відсотків за надані кредити; відсотків, сплачених банками – кореспондентами; плати за розрахункове та касове обслуговування клієнтів; позитивної курсової різниці від операцій в іноземній валюті; доходів від операцій з цінними паперами; доходів від факторингових, лізингових, трастових операцій, інформаційних, консультаційних послуг; відшкодування клієнтами поштових, телеграфних

витрат; доходів від участі в діяльності інших організацій та ін. [10].

Ми вважаємо, що доходи банку мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на ринку. Чим більшою є частка доходів, отриманих на регулярній основі, в загальному обсязі доходів, тим вища якість банківських доходів.

Доходи банку можна поділити на банківські (операційні), небанківські та непередбачені:

1. Операційні доходи – надходження, отримані банком у результаті здійснення операцій чи надання послуг своїм клієнтам. Вони складаються з процентних (отримані проценти) та непроцентних доходів від торговельних операцій на валютному ринку та ринку цінних паперів, дивідендів, доходів від фінансового лізингу тощо.

2. Небанківськими доходами вважаються ті, що не стосуються основної діяльності банку, але забезпечують її здійснення. До них можна віднести надходження від продажу основних засобів, небанківських послуг (консультації, програмне забезпечення).

3. Непередбаченими доходами банків є надходження внаслідок незапланованих і надзвичайних подій та до них можна віднести відшкодування збитків державою, страховими компаніями.

Крім того, банківські доходи поділяються на:

1. Процентні доходи включають доходи за кредитами чи депозитами, за цінними паперами на продаж і за борговими цінними паперами та іншими процентними фінансовими інструментами або витрати, пов'язані з ними.

2. Комісійні доходи включають доходи від операцій, пов'язаних із веденням рахунків та касовим обслуговуванням, з іноземною валютою та банківськими металами, від інших наданих або отриманих послуг, або витрати, що стосуються зазначених операцій [1, с. 350].

3. Дохід від торговельних операцій є результатом торгівлі цінними паперами, іноземною валютою, іншими фінансовими інструментами, що здійснюється з ініціативи банку, а не доручень клієнтів.

4. Небанківськими операційними доходами вважаються доходи, що не стосуються основної діяльності банку, але забезпечують її здійснення (доходи від продажу основних засобів, від орендних операцій), доходи від продажу окремих небанківських послуг (аудиторські послуги, програмне забезпечення, консультації нефінансового характеру тощо) та інших операцій.

Перейдемо до розгляду дохідності комерційних банків України та проведемо аналіз стану процентних, комісійних та інших операційних надходжень на підставі даних зі статистичних джерел (табл. 1 – 2).

Таблиця 1

Аналіз дохідності комерційних банків за 2013 – 2014 рр., тис. грн.
[розроблено автором на основі [10]]

Показники		ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	ПАТ "УКРССІББАНК"	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	ПАТ "ОЩАДБАНК"	ПАТ "ПІВДЕННИЙ"
Процентні доходи	2013р.	1570032,00	2328909,00	4114105,00	11218239,00	1068691,00
	2014р.	2165485,00	2427190,00	3575728,00	13697251,00	1363111,00
	Відхил. 2013 - 2014 рр.	595453,00	98281,00	-538377,00	2479012,00	294420,00
	Відхил. 2013 - 2014 рр., %	37,93	4,22	-13,09	22,10	27,55
Комісійні доходи	2013р.	376850,00	761819,00	914935,00	1501518,00	250509,00
	2014р.	455073,00	910969,00	879178,00	1589980,00	296314,00
	Відхил. 2013 - 2014 рр.	78223,00	149150,00	-35757,00	88462,00	45805,00
	Відхил. 2013 - 2014 рр., %	20,76	19,58	-3,91	5,89	18,28
Інший операційний дохід	2013р.	7027,00	100665,00	168920,00	74612,00	10719,00
	2014р.	7730,00	99708,00	300363,00	221303,00	14076,00
	Відхил. 2013 - 2014 рр.	703,00	-957,00	131443,00	146691,00	3357,00
	Відхил. 2013 - 2014 рр., %	10,00	-0,95	77,81	196,61	31,32

Відповідно до даних табл. 1 можна стверджувати, що за 2013 – 2014 рр. дохідність приведених банків має тенденцію до зростання. Доходи ПАТ «Креді Агріколь Банк» за всіма показниками зростають, процентні доходи зросли на 37,93 %, комісійні доходи на 20,76 %, інші операційні доходи на 10,00 %. Процентні доходи ПАТ «Укрсіббанк» зросли на 4,22 %, комісійні доходи зросли на 19,58 %, інші операційні доходи знизилась на 0,95. Процентні доходи ПАТ «Укрсоцбанк» знизилась на 13,09 %, комісійні доходи знизилась на 3,91 %, інші операційні доходи зросли на 77,81 %. Доходи ПАТ «Ощадбанк» за всіма показниками зростають,

процентні доходи зросли на 22,10 %, комісійні доходи на 5,89 %, інші операційні доходи на 196,61 %. Доходи ПАТ «Південний» також зростають, процентні доходи зросли на 27,55 %, комісійні доходи на 18,28 %, інші операційні доходи на 31,32 %.

Відповідно до отриманих даних можна відзначити, що спостерігається підвищення дохідності банків у 2014 р., що є позитивним та говорить про тенденцію покращення стану банківської сфери (табл. 1, рис. 1).

Далі розглянемо динаміку дохідності комерційних банків за 1 півріччя 2015 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз дохідності комерційних банків за 1 півріччя 2015 р., тис. грн.
[розроблено автором на основі [10]]

№	Найменування	Процентні доходи	Комісійні доходи	Інший операційний дохід
1	ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	780605	137456	1421
2	ПАТ "УКРССІББАНК"	1018431	310619	75389
3	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	799802	240057	101504
4	ПАТ "ОЩАДБАНК"	4861208	485670	21777
5	ПАТ "ПІВДЕННИЙ"	432274	102811	44108

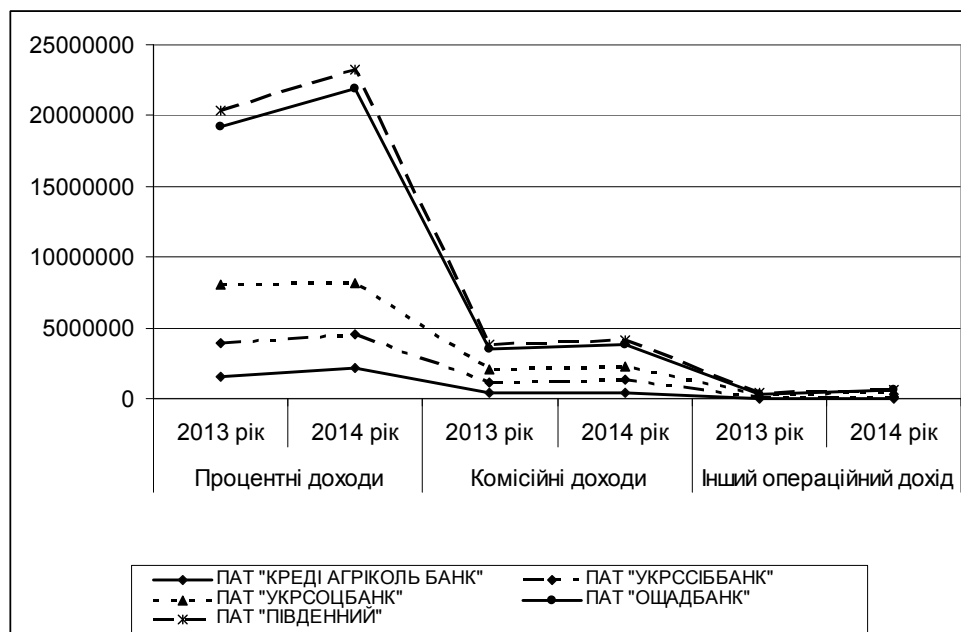

Рис. 1 Дохідність комерційних банків за 2013 – 2014 рр.

З даних табл. 2 видно, що за 1 півріччя 2015 р. банки отримали прибутки за всіма видами надходжень, що є позитивним і говорить про їх затребуваність на ринку банківських послуг.

ВИСНОВКИ

Відзначимо, що сучасний стан діяльності комерційних банків є несприятливим для досягнення позитивних результатів. Насамперед дана обставина пов'язана з економічною та політичною ситуацією що склалася в країні.

Фінансова нестабільність країни, в першу чергу, впливає на діяльність банківської системи, що знижує привабливість клієнтів щодо співпраці з банками.

Зокрема дохідність комерційного банку є сумарним позитивним результатом його господарсько-фінансової та комерційної діяльності. За рахунок доходів банку покриваються всі його операційні витрати, формується прибуток, обсяг якого визначає рівень дивідендів, зростання капіталу, розвиток активних та пасивних операцій.

Крім того, дохідність комерційного банку відображає якість виконання своїх зобов'язань та привабливість клієнтів. Саме тому доходи відіграють важливу роль у процесі діяльності банків, адже від їх рівня залежить можливість покриття збитків, виплати дивідендів, авторитет та конкурентне місце на ринку.

Розглядаючи дохідність банків за 2013 р. спостерігається тенденція до зниження майже в усіх банках країни, що, насамперед, пов'язане з девальвацією гривні, значними коливаннями курсів валют та втратою довіри населення щодо банківської системи. Проте починаючи з 2014 р. дані показники починають зростати, що є позитивним та говорить про покращення стану банків на ринку послуг.

Отже, на нашу думку, для покращення стану комерційних банків України та підвищення їх

конкурентноспроможності у період кризи необхідно вживати заходів на загальнодержавному рівні щодо виходу з кризового стану та враховувати як макроекономічні, так і мікроекономічні чинники, вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ми вважаємо, що необхідне оновлення процесу регулювання банківської діяльності шляхом державного контролю за банками, використання досвіду розвинених держав щодо вирішення проблемних питань, що склалася в Україні, залучення інвестиційної підтримки, прийняття ефективних управлінських рішень з боку керівництва, розробки заходів щодо поліпшення результатів діяльності та усунення існуючих загроз.

Список використаних джерел

1. Аналіз банківської діяльності: підруч. / А.М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
2. Базадзе К. Методологічні засади та практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності банків (на прикладі банків у Харківському регіоні) [Електронний ресурс] / К. Базадзе // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 44–53. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13bkmuhr.pdf>
3. Банківські операції: підруч. / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2000. – 384 с.
4. Владимир О.М. Необхідність та шляхи реорганізаційних перетворень у банківській системі України за умов інтернаціоналізації банківського бізнесу [Електронний ресурс] / О.М. Владимир // Галицький економічний вісник. – Тернопіль: ТНТУ, 2014. – Т. 44. – № 1. – С. 115-124. – Режим доступу до журн.: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/5166>.

5. Владимир О. М. Можливості зміцнення позицій вітчизняних банків на валютному ринку України [Електронний ресурс] / О. Владимир, В. Паляниця // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 87-98. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13vomvru.pdf>.
6. Владимир О.М. Роль банківських установ у фінансуванні інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / О. Владимир // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 2 (9). – С. 34–43. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13vomreu.pdf>.
7. Кіндрацька Л.М. Облік у банках: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Л.М. Кіндрацька, Ю.К. Семеніченко, М.Ю. Тюхляєва – К.: КНЕУ, 2006. – 404 с.
8. Кретов Д. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток банківської діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Д. Кретов // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2015. – Вип. 2 (13). – С. 201-209. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kdydvu.pdf>.
9. Твердохліб І. Ключові індикатори розвитку банківської системи України [Електронний ресурс] / І. Твердохліб, П. Приймак // Галицький економічний вісник. – 2012. – №3(36). – С. 94-101. – Режим доступу до журн.: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/2175>.
10. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
11. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / І.М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.
12. Постанова «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України», від 18.06.2003 № 255, чинний, поточна редакція. – Редакція від 02.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0583-03>.